

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Engelsiz Turizm Algılamalarının Belirlenmesi*

Determining the Barrier-Free Tourism Perceptions of Special Education Teachers

ÖZET

Engelsiz turizm faaliyetleri günümüz turizm sektöründe hem yasalar çerçevesinde hem de sektörün sosyal iletişim gelişiminin ilerlemesi ile hız kazanmıştır. Engeli olan bireylerin turizme kazandırılması ve tatil imkanlarının sağlanması, tüm toplumlar için önemli bir görev olarak görülmektedir. Özel eğitim alanında eğitim veren öğretmenler, farklı konularda engeli olan insanların yetiştirilmesinde ve hayata kazandırılmasında en önemli görevi üstlenmiş durumdadır. Bu kapsamda, çalışmanın temel amacı, engeli olan bireylere eğitimler veren özel eğitim öğretmenlerinin engelsiz turizm algılamalarının ortaya konulmasıdır. Çalışma sonucunda, özel eğitim öğretmenlerinin engelsiz turizme bakış açıları belirlenerek, engelsiz turizmde öğretmenler açısından önemli olan kriterlerin sırası ile ortaya konulması hedeflenmektedir. Çalışma sonucunda oda dizaynının özel eğitim öğretmenleri tarafından engelsiz turizmde en önemli kriter olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, sırası ile ulaşım araçları, bilgili personel, yaya yollarının uygunluğu, yönlendirici levhalar, restoran uygunluğu, resepsiyon hizmetleri, detaylı tanıtım ve kolay satın alma kriterleri, engelsiz turizm için önem sırasına göre belirtilmiştir. Özel eğitim öğretmenlerinin engelli insanların turizme katılmalarında özellikle fiziksel durumlara yönelik kriterlere öncelik vermiş olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Özel Eğitim, Turizm, Engelsiz Turizm

ABSTRACT

Barrier-free tourism activities have gained momentum in today's tourism sector, both within the framework of the law and with the advancement of social communication development in the sector. Integrating individuals with disabilities into tourism and providing holiday opportunities is seen as an important task for all societies. Teachers who provide education in the field of special education have undertaken the most important task in raising people with disabilities in different subjects and integrating them into life. In this context, the main purpose of the study is to reveal the barrier-free tourism perceptions of special education teachers who provide training to individuals with disabilities. As a result of the study, it is aimed to determine the perspectives of special education teachers on barrier-free tourism and to reveal the criteria that are important for teachers in barrier-free tourism. As a result of the study, it was determined that room design was the most important criterion in barrier-free tourism by special education teachers. In addition, means of transportation, knowledgeable personnel, suitability of pedestrian paths, directional signs, restaurant suitability, reception services, detailed promotion and easy purchasing criteria are listed in order of importance for barrier-free tourism. It has been determined that special education teachers give priority to criteria related to physical conditions in the participation of disabled people in tourism.

Keywords: Education, Special Education, Tourism, Barrier-Free Tourism

GİRİŞ

Turizmin içinde bulunduğu pazar itibari ile günümüz ekonomik katkı alanları içinde en önemli sektörlerden biri olduğu kabul edilmektedir. İnsanların çalışma hayatları dışında eğlence, sağlık, spor ve dinlenme amaçlı olarak seyahat etme amaçlarının her geçen yıl gelişmesi nedeni ile turizmin ülke yönetimleri için değerli bir kaynak olma durumu söz konusu olmaktadır. Bilişim sistemlerinin her bireyin cep telefonlarına kadar yayılması ve ulaşım imkanlarının gelişmesi turizmin önlenemez ilerleyişinde pay sahibidir. Dolayısıyla, turizme katılan insanların fazlaşması ve ekonomik katkısının büyümesi, turizmin çok farklı kapsamlarda ele alınmasını gerektirmektedir. Bu alanlardan biri de engelsiz turizm kapsamında engelli bireylerin turizme katılımının artırılması çabalarıdır. Engelsiz turizm, özellikle son yıllarda ülke yönetimlerinin ve diğer sivil toplum kuruluşlarının, engeli olan bireylerin sosyal haklarının sağlanması amacı ile ortaya çıkarılan bir kavramdır. Bu kavram, turizm sektörü içinde hem çalışma hayatında hem de tatil ile dinlenme amacı ile engelli insanların turizm içinde yer almaları anlamına gelmektedir. Turizm işletmelerinin başta konaklama işletmeleri olmak üzere seyahat acentalarının ve ulaşım

Özgür Çamur¹
Hakan Akyurt²

How to Cite This Article

Çamur, Ö. & Akyurt, H. (2024).
“Özel Eğitim Öğretmenlerinin
Engelsiz Turizm Algılamalarının
Belirlenmesi” International Social
Sciences Studies Journal, (e-
ISSN:2587-1587) Vol:10, Issue:4;
pp:576-587. DOI:
<https://doi.org/10.5281/zenodo.11097934>

Arrival: 03 March 2024
Published: 30 April 2024

Social Sciences Studies Journal is
licensed under a Creative
Commons Attribution-
NonCommercial 4.0 International
License.

¹Öğretmen, Yüksek Lisans Öğrencisi, Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekoturizm Rehberliği ABD, Giresun, Türkiye, Orcid ID: 0009-0009-2002-672X

²Doç. Dr., Giresun Üniversitesi, Bulancak KK Uygulamalı Bilimler YO, Turizm İşletmeciliği Bölümü, Bulancak/Giresun-Türkiye, Orcid ID: 0000-0002-6522-684X

sistemleri konusunda engelsiz turizme uygun olarak faaliyetler yürütmesi beklenmektedir. Bu durum, ülke yönetimlerince kanun ve yönetmeliklerle zorunlu hale getirilmeye başlanmış olmakla birlikte, engeli olan insanların yaşam haklarının sağlanması için gönüllü olarak turizm işletmeleri tarafından tahsis edilmektedir. Son yıllarda konaklama işletmelerinin otel dizaynlarında engelli bireyler için uygun alanlar hazırladığı ve engelsiz turizm kapsamında daha fazla engeli olan insanların konaklama yapabilmelerinin önünü açmak için çaba harcadığı da görülmektedir.

Özel eğitim alanı, fiziksel veya zihinsel olarak engeli olan insanların eğitim almalarında etkili olan eğitim sistemlerinin en başında gelmektedir. Bu alanda uzman olan öğretmenlerin engeli olan insanların ihtiyaçlarını ve isteklerini diğer insanlara göre çok daha iyi algılayabileceği bir gerçektir. Bu nedenle, özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin engelsiz turizme yönelik olarak bilgi ve düşünceleri hem turizm sektörü hem de engeli olan bireyler için önem arz etmektedir.

Çalışmada engelsiz turizm hakkında literatür bilgileri sunulmakta, özel eğitim öğretmenliği alanı ile ilgili bilgiler verilmektedir. Bu bilgiler konunun daha iyi algılanması ve hem özel eğitim alanı hem de turizm sektörü açısından önemini vurgulanması için gerekli görülmektedir. Literatür bilgilerinin sunulması ile birlikte engelsiz turizme yönelik olarak daha önce belirlenmiş olan kriterlerin, özel eğitim alanında uzman olan öğretmenler tarafından algılanmasına yönelik araştırma bulguları ve sonuçları ortaya konmaktadır. Çalışma sonuçlarının engelli bireylere yönelik olarak ortaya çıkarılan engelsiz turizm kapsamında değerlendirilmesi, özel eğitim öğretmenlerinin algılamalarının tespit edilmesi ve turizm sektöründe engelli insanlar için öncelikli olarak hangi kriterlere önem verilmesi gerektiğinin saptanması bakımından değerli bir bilgi kaynağı olması beklenmektedir. Turizmde engelli bireylerin yer alması hem ekonomik anlamda ülke yönetimlerine katkı sağlayacak hem de engeli olan insanların sosyal haklarının sağlanması bakımından gerekli bir durum olarak görülmelidir.

LİTERATÜR TARAMASI

Engelsiz Turizm Kavramı

Turizm işletmeleri evrensel olarak erişilebilir olmayı ve engelsiz turizm yaratmayı hedeflemek zorundadır. Turistik destinasyonların, konaklama tesislerinin, ulaşım araçlarının, ürün ve hizmetlerin fiziksel sınırlamalara, engellilik durumlarına veya yaşlarına bakılmaksızın tüm insanlar için erişilebilir olmasını sağlamak gerekmektedir. Engelsiz turizm, turizm destinasyonlarından herkesin eşit şekilde faydalanmasına olanak sağlamayı amaçlamalıdır. Engelsiz turizm ile hem engelli bireylerin yaşam konusunda olumlu düşüncelerinin devam etmesi hem de sosyal olarak diğer insanlarla kaynaşması sağlanabilecektir.

Engelli kişilerin turizm faaliyetlerine tam katılımını, turizm tesislerine erişimini engelleyebilecek fiziksel, duyuşsal veya bilişsel engelleri ortadan kaldıran turizm çeşidine engelsiz turizm adı verilmektedir. Genel olarak engelsiz turizm, yaşlı veya engelli kişilerin boş zamanlarını turist olarak geçirebilecekleri ve çok fazla engelle karşılaşmayacakları konusunda kendilerini güvende hissetmelerini sağlayan temel sorunlar arasındadır. Ulusal ve yerel yönetimler engelsiz turistik yerlerin önemini anlamaya başladıkça engelsiz tesisler geliştirmeye ve ilgili altyapıyı ayarlamalar konusunda çalışmalar yapılmaktadır. Deneyimlerin paylaşılmasının tanınmayı artırmaya, politika ve eylemleri teşvik etmeye yardımcı olması mümkündür. Engelsiz turizm ile engelli bireylerin sosyal hakları sağlanmış olacak ve insanların kaynaşmasında engelli insanların psikolojisi daha iyi hale gelecektir (Small & Darcy, 2010).

Bu turizm çeşidi, turistik destinasyonların, ürün ve hizmetlerin, fiziksel sınırlamaları, engelleri veya yaşları ne olursa olsun tüm insanlar için erişilebilir olmasını sağlamaya yönelik devam eden çabaları içermektedir. Erişim gereksinimi olan kişiler arasında bebek arabasında küçük çocukları olanlar, hareket etme gereksinimi olan yaşlılar ve kalıcı veya geçici engelli kişiler yer almaktadır. Erişim gereksinimleri fiziksel ve hareketlilik, işitme, görme veya bilişselliği içerebilmektedir. Turizm sektörü içinde engelli bireyler için kısıtlamalar ve engeller özetle aşağıdaki maddelerde ifade edilmiştir (Vila, Darcy & González, 2015):

- ✓ Temel sosyal ve kültürel kısıtlamalar;
- ✓ Seyahat planlama bilgileri;
- ✓ Ulaşım engelleri;
- ✓ Erişilebilir konaklama;
- ✓ Hedef deneyimi.

Kitlesel medya kullanımına önemli ölçüde daha düşük düzeyde bağımlılık gösteren aile ve arkadaşların yanı sıra engelli kuruluşlarından gelen bilgilerin de en önemli kaynak olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Seyahat acentelerinin

engelli kişiler tarafından kullanımı genellikle tatmin edici olmayan sonuçlara yol açmıştır. Ancak, gelişmiş ülkelerde internet, genel halk ve engelli kişiler için seyahat bilgileri toplamanın birincil aracı haline gelmektedir. Seyahat planlaması ve engelli kişilere yönelik bilgilendirme ile ilgili başlıca konular özetlenebilmektedir. Sorunlardan biri, paydaş olan engelli kişiler, işletmeciler, turizm işletmecileri ile araçların erişim ve engelliliği neyin oluşturduğuna dair ortak anlayışa duyulan ihtiyaçtır. Bu durum aşağıdaki maddeleri içermektedir (Yates, 2007):

- ✓ Erişimin farklı boyutlarını (fiziksel; görme, işitme ve bilişsel);
- ✓ Boyutları işlevsel olarak karmaşıklığını anlayın erişim;
- ✓ Doğru erişim bilgileri sağlamak,
- ✓ Erişim bilgileriyle ilgili doğru düzeyde ayrıntı oluşturmak,
- ✓ Bilginin kullanılabilirliği,
- ✓ Bilgi için uygun bir formatın düzenlenmesi,
- ✓ Bilginin uygun şekilde sunulması,
- ✓ Dağıtım kanallarını belirlemek,
- ✓ Bilginin her seviyedeki personele iletilmesi için organizasyon,
- ✓ Bilgileri araçlara iletilmesi.

Turizm, birçok engelli turist için ek düzeyde iletişim engellerine sahiptir. Tüm turistler, ev sahibi ve misafir arasındaki dil farklılıkları gibi ortak bir engelle karşı karşıyayken, bu durum, ifade gücünü yaşayan engelli kişiler için daha da karmaşık hale gelebilmektedir. Bu zorluklar, kişiyi anlamak için daha yüksek düzeyde konsantrasyon gerektirebilmektedir. Engelli olmayan insanların engelli kişilere yönelik tutum sorunları olabilmekte ve bu durum iletişim sorununu daha da ağırlaştırmaktadır. Özellikle konaklama ve acenta işletmelerinde çalışan insanların engelli insanlar için uygun koşulları ayarlama ve iletişim kurma konularında bilgi düzeylerinin yüksek olması gerekmektedir. Diğer insanların engelsiz turizm içerisindeki rolü önemlidir. Bu durumun sağlanamaması halinde engelsiz turizm unsurlarının tam anlamı ile gerçekleştirilmesi mümkün olmayacaktır. Engelli bireylerin istek ve ihtiyaçlarının sadece fiziksel unsurlar konusunda yapılması yeterli olmayacaktır. Bu nedenle, engelsiz turizmin geliştirilmesinde engelli insanları anlayacak ve ihtiyaçlarını karşılayacak personellerin yetiştirilmesi gerekmektedir (Rubio-Escuderos, García-Andreu & de La Ros, 2021).

Ulaşım, sosyal katılımın önemli bir kolaylaştırıcısı olmuştur ve eğlence deneyimi yaşamak için engelli bireyler açısından önemli unsurlar arasındadır. Bir bireyin hem turizm kapsamında hem de günlük ulaşımında büyük ölçüde yaya erişimine, otobüse, trene, hafif raylı sisteme, feribota ve ara toplu taşıma taksi ihtiyacı olabilmektedir. Çoğu durumda bu toplu taşıma seçenekleri engelli kişilerin kolaylıkla kullanabileceği şekilde sunulmamaktadır. Gelişmiş ülkeler de toplu taşımaya erişim konusunda önemli bir sorunla karşı karşıyadır. Turizm kapsamında da durum benzer şekilde gelişebilmekte, transfer araçları ya da diğer ulaşım araçlarında sorunlarla karşılaşabilmektedir. Özellikle, gelişimi az olan turistik destinasyonlarda bu durum sıkça ortaya çıkmakta, bazı destinasyonların ulaşımında engelli insanlara yönelik araçlar kullanılmamaktadır. Bu durumun sonucunda, engeli olan bireylerin ulaşım sorunları nedeni ile turizme katılımları kısıtlanmaktadır (Blichfeldt & Nicolaisen, 2011).

Konaklama yerlerine ilişkin en önemli erişim özellikleri bilgi gereksinimi aşağıdakileri kapsamaktadır (Devile & Kastenholz, 2020):

- ✓ Sürekli yolların olmayışı (tüm otel tesisleri boyunca park etme veya bırakma ve odaya bırakma);
- ✓ Resepsiyon sayaçları çok yüksek;
- ✓ Odaların konumu uygunsuz;
- ✓ Odalara adım atılmıyor;
- ✓ Kapı genişlikleri;
- ✓ Kapı ağırlığı durdurur;
- ✓ D tipi kapı kolları;
- ✓ Koridordaki sirkülasyon alanı;
- ✓ Odalardaki sirkülasyon alanı;

- ✓ Düzenli mobilya düzeni;
- ✓ Dolap yüksekliği ve erişimi;
- ✓ Balkonlara erişim;
- ✓ Dolapların, buzdolabının, TV'nin, saatli radyonun, telefonun, ütünün yeri ekipman vb.;
- ✓ İşitme engelliler için telefon daktilolarının ve görsel sinyallerin mevcudiyeti insanlar;
- ✓ Görme engeli olan kişilere yönelik oryantasyon sağlanması, körlük dahil;
- ✓ Masa yükseklikleri;
- ✓ Yatak yükseklikleri;
- ✓ Yatakların altında açıklık;
- ✓ Konumları değiştirin ve yönetin;
- ✓ Duşlarda duşakabinsiz yuvarlanma;
- ✓ Elde tutulan duş hortumu;
- ✓ Kol vuruşları;
- ✓ Ayna konumu;
- ✓ Lavabo konumlandırması;
- ✓ Lavabo altındaki boşluk;
- ✓ Yeterli duş sandalyesi veya bankına duyulan ihtiyaç;
- ✓ Korkulukların konumu;
- ✓ Tuvalet yüksekliği;
- ✓ Tuvaletin konumlandırılması (duvarlardan ve ön kısımdan mesafe).

Engeller kapsayıcı bir turizm ortamına yönelik fiziksel, duyuşsal ve iletişimsel dışlamalar yaratmaktadır. Engelsiz turizmi geliştirmenin başlangıç noktası, varış bölgelerinin doğasını ve gerçekten kolaylaştırıcı bir çevrenin gerekliliklerini anlamaktır. Pek çok ülkenin ulusal inşaat kuralları veya erişim standartları yoktur. Bu nedenle, özellikle turistik tesislerin engelli insanlar için dizayn edilmesinin ilk aşamadan itibaren mimari kurallar çerçevesinde yapılması uygun olacaktır. Engelsiz turizm kapsamındaki unsurların öncelikli olarak turistik işletme yöneticileri, kamu turizm yöneticileri ve turizm çalışanları kapsamında ele alınması uygun olacaktır (Blichfeldt & Nicolaisen, 2011).

Özel Eğitim

Özel eğitim, özel ihtiyaç eğitimi, destekli eğitim, alternatif hizmet, istisnai öğrenci eğitimi gibi öğrencileri bireysel farklılıklarına, engellerine ve özel ihtiyaçlarına uygun şekilde eğitime uygulamasıdır. Bu eğitim sistemi, öğretim prosedürlerinin, uyarlanmış ekipman ile materyallerin ve erişilebilir ortamların bireysel olarak planlanmış ve de sistematik olarak izlenen düzenlemesini kapsamaktadır. Bu müdahaleler, özel ihtiyaçları olan bireylerin okulda ve toplumlarında daha yüksek düzeyde kişisel kendine yeterlilik ve başarıya ulaşmalarına yardımcı olmak için tasarlanmıştır. Öğrenciye yalnızca tipik bir sınıf eğitimine erişim hakkı verildiği takdirde mümkün olmayabilmektedir. Özel eğitim, öğrenme güçlükleri, öğrenme güçlükleri (disleksi gibi), iletişim bozuklukları, duyuşsal ve davranışsal bozukluklar, fiziksel engeller (osteogenezis imperfekta, serebral palsy, lisensefali, sanfilippo sendromu ve kas distrofisi gibi) gibi engelli öğrencilere yönelik konaklamalı ya da konaklama olmadan eğitimler vermeyi sağlamayı amaçlamaktadır. Gelişimsel engeller, otizm spektrum bozukluğu ve zihinsel engeller ile diğer engellilikler kapsamında eğitimlerin verilmesi söz konusudur. Engelli öğrencilerin farklı öğretim yaklaşımları, teknoloji kullanımı, özel olarak uyarlanmış bir öğretim alanı, kaynak odası veya ayrı bir sınıf gibi ek eğitim hizmetlerinden yararlanmaları muhtemeldir (McLeskey vd., 2004).

Özel ihtiyaç eğitimi veya özel eğitim, özel eğitim ihtiyaçları olarak sınıflandırılan öğrenciler için özel olarak tasarlanmış ayrı okulları, sınıfları veya öğretimi ifade etmektedir. Özel eğitim, 'bir eğitim programına katılmak ve öğrenme hedeflerine ulaşmak için çok çeşitli nedenlerle ek desteğe ve uyarlanabilir pedagojik yöntemlere ihtiyaç duyan bireylerin öğrenmesini kolaylaştırmak için tasarlanmış bir eğitim' olarak tanımlanmaktadır. Sebepler farklı fiziksel, davranışsal, entelektüel, duyuşsal ve sosyal kapasiteleri içerebilir. Özel ihtiyaçlar eğitimindeki eğitim

programları, paralel normal eğitim sisteminde sunulana benzer bir müfredatı takip edebilmekte, ancak belirli kaynaklar (örneğin, özel olarak eğitilmiş personel, ekipman veya alan) sağlayarak bireylerin özel ihtiyaçlarını dikkate alır ve uygunsuzsa, değiştirilmiş eğitim içeriği veya öğrenme hedefleri şeklinde ifade edilmektedir. Geleneksel olarak 'özel eğitim' vizyonu, kapsayıcı bir eğitim sisteminden farklıdır; çünkü bu, içermeye ayırmaya veya entegrasyona dayanmaktadır. Kapsayıcı eğitim sistemlerinde okulların fiziki altyapısı, öğretme ve öğrenme materyalleri, öğretmenlerin kendisi ve daha pek çok şey herkesin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde uyarlanmaktadır (O'Brien vd., 2024).

Bazı eğitim bilim insanları, üstün yeteneklilerin eğitimini "özel eğitim" çatısı altında sınıflandırabilmekte, ancak bu pedagojik yaklaşım öğrencilerin yetenekleri nedeniyle özel eğitimden farklıdır. Zihinsel üstün zekalılık, öğrenmede bir farklılıktır ve aynı zamanda uzmanlaşmış öğretim tekniklerinden veya farklı eğitim programlarından da yararlanabilmektedir. Ancak, özel eğitim terimi genellikle özellikle engelli öğrencilerin eğitimini belirtmek için kullanılmaktadır (Sindelar, Brownell & Billingsley, 2010).

Özel eğitim, farklı şekillerde ve farklı ortamlarda sunulabilen bir dizi hizmeti ifade eder. Özel eğitimde "herkese uyan tek tip" bir yaklaşım yoktur. Bu eğitim modeli, engelli öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde tasarlanmaktadır. Özel eğitim, engelli çocukların öğrenmesine yardımcı olmaya odaklanır. Ancak bu durum, çocukları gün boyu özel bir sınıfa yerleştirmek anlamına gelmemektedir. Aslında, özel eğitim hizmeti alan çocukların mümkün olduğunca diğer çocuklarla aynı sınıflarda öğrenmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu, en az kısıtlayıcı ortam olarak bilinmektedir. Bir öğrenciye yönelik hizmetler ve destekler diğer bir öğrencinininkinden çok farklı olabilmektedir. Bu durum, her şey bireysel olarak çocuğa ve onlara okulda ilerleme kaydetmeleri için ihtiyaç duydukları kaynakları vermekle ilgilidir (Takala, Pirttimaa & Törmänen, 2009).

Örneğin bazı öğrenciler günün çoğunu genel eğitim sınıfında geçirebilmekte, diğerleri bir kaynak odasında bir uzmanla çalışarak yalnızca bir veya iki saat şeklinde eğitim alabilmektedir. Ayrıca, diğerlerinin, öğrenme güçlüğü olan çocuklara eğitim verme konusunda uzmanlaşmış farklı bir okula gitmeleri gerekebilmektedir. Özel eğitim almaya hak kazanan çocuklara "Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP)" uygulanabilmektedir. Ailelerine hiçbir ücret ödmeden kişiselleştirilmiş eğitim ve diğer kaynaklara sahip olmaları gerekmektedir. Uzmanlar, çocuklarla hem güçlü yönler hem de zorluklar üzerinde çalışmaktadır. Aileler, çocukların okulda başarılı olmaları için neye ihtiyaç duyduklarına karar veren ekibin kilit üyeleri olarak görülmektedir. Ailelerin eğitimlere destek olması, sürecin sistemli ve etkin bir şekilde yürütülmesi konusunda önemli bir husus olarak görülmektedir (Hester, Bridges & Rollins, 2020).

Özel eğitimler kapsamında ülke yönetimlerinin uyguladığı sistemlerde farklılıklar olması muhtemeldir. Her özel eğitim alanının kendine özgü yapısı bulunmaktadır. Ancak, genel olarak özel eğitim alanında bazı adımların uygulanması söz konusu olabilmektedir (Katsiyannis, Zhang & Conroy, 2003; Paraskevi-Ioanna, Agathi & Driga, 2023):

Adım 1. Çocuğun özel eğitime ve ilgili hizmetlere ihtiyaç duyabileceği belirlenir.

Çocukların özel eğitime ve ilgili hizmetlere ihtiyaç duyma ihtimalinin tespit edilmesinin iki temel yolu vardır. Çocuk bulma olarak bilinen sistem bir ebeveynin veya okul personelinin yönlendirmesi şeklinde işlemektedir. Yönlendirme veya değerlendirme talebi bir okul uzmanı, çocuğun engelli olup olmadığının belirlenmesi için değerlendirilmesini isteyebilmektedir. Ebeveynler ayrıca, çocuklarının değerlendirilmesini istemek için çocuğun öğretmeniyle veya diğer okul profesyonelleriyle iletişime geçebilmektedir. Bu istek sözlü olabilir ancak yazılı olarak yapılması en doğrusudur.

Adım 2. Çocukların değerlendirilmesi

Değerlendirme, bir çocuk için özel eğitim sürecinde önemli bir erken adımdır. Şu sorulara yanıt verilmesi amaçlanmaktadır:

- ✓ Çocuğun özel eğitim ve ilgili hizmetlerin sağlanmasını gerektiren bir engeli var mı?
- ✓ Çocuğun özel eğitim ihtiyaçları nelerdir?
- ✓ Hangi özel eğitim hizmetleri ve ilgili hizmetler bu ihtiyaçları karşılamaya uygundur?

Değerlendirme sonuçları, çocuğun özel eğitim ve ilgili hizmetlere uygunluğuna karar vermek ve çocuğa uygun eğitim programı hakkında karar vermek için kullanılacaktır.

Adım 3. Uygunluğa karar verilmesi.

Nitelikli uzmanlardan oluşan bir grup ve ebeveynler çocuğun değerlendirme sonuçlarına bakmaktadır. Çocuğun durumuna göre "engelli çocuk" olup olmadığına birlikte karar verilmektedir. Ebeveynler uygunluk kararını kabul etmiyorlarsa, karara itiraz etmek için duruşma talep edebilmektedir.

Adım 4. Çocuğun hizmetlerden yararlanmaya uygun bulunması.

Çocuğun engelli bir çocuk olduğu tespit edilirse, özel eğitim ve ilgili hizmetlerden yararlanma hakkına sahiptir.

Adım 5. İlerleme ölçülür ve ebeveynlere raporlanması.

Çocuğun yıllık hedeflere doğru ilerlemesi öğretmenler ve okul yönetimi tarafından ölçülmekte ve raporlanmaktadır. Ebeveynleri, çocuklarının kaydettiği ilerleme ve bu ilerlemenin çocuğun yıl sonuna kadar hedeflerine ulaşması için yeterli olup olmadığı konusunda düzenli olarak bilgilendirmeler yapılmaktadır. Bu ilerleme raporları ebeveynlere en azından ebeveynlerin engelli olmayan çocuklarının gelişimi hakkında bilgilendirildiği sıklıkta verilmelidir.

Adım 6. Çocukların tekrar değerlendirilmesi.

Çocuklar eğitim hayatları boyunca hem öğretmenleri hem okul yönetimler hem de aileler tarafından tekrar değerlendirilmektedir. Engelli bir çocuk olmaya devam edip etmediğini ve çocuğun eğitim ihtiyaçlarının neler olduğunu öğrenmek gerekmektedir. Ancak, koşullar gerektirdiğinde ya da çocuğun ebeveyni ya da öğretmeni yeni bir değerlendirme talebinde bulunduğu anda çocuğun daha sık yeniden değerlendirilmesi yapılabilmektedir.

Engelli bireylerin engeli durumuna göre özel eğitim alması günümüz eğitimlerinde yer edinmiş önemli konuların başında görülmektedir. Bu nedenle, özel eğitimlerin niteliği ile bu eğitimleri veren eğitimcilerin özellikleri diğer eğitim konularından daha önemlidir. Özel eğitimler, engelli bireylerin tekrar topluma katılması, sosyal bir ortama uyum sağlaması ve hayatlarına daha konforlu şekilde devam edebilmeleri için gerekli durumların başında gelmektedir. Özel eğitim öğretmenlerinin alanlarında uzmanlaşması ve bu konuda kendilerine geliştirmeleri, bu eğitimlerin önceliği olarak görülmektedir. Bu nedenle, diğer eğitim alanlarına göre daha özverili bir şekilde çalışan öğretmenlerin düşünce ve algıları her konuda önem arz etmektedir. Çalışmada bu kapsamda, özel eğitim alanında uzman olan eğitimcilerin engelsiz turizm konusundaki algılamalarına yer verilmeye çalışılmıştır.

YÖNTEM

Çalışmanın Amaç ve Önemi

Turizm sektörünün gelişmesi ile birlikte, engeli olan insanların en doğal hakkı olan gezmek ve tatil yapmak haklarının sağlanması da sosyal sorumluluk kapsamında önemli hale gelmiştir. Özel eğitim alan insanların, eğitimleri sırasında alabildikleri tüm bilgiler, kendilerinin hayata geçişlerinde ve uyum sağlamalarında önem arz etmektedir. Durum bu halde iken, engelli bireylere eğitim veren özel eğitim öğretmenlerinin engelsiz turizm hakkındaki bilgi düzeylerinin incelenmesi ve bilgilendirilmesi de ayrıca değer kazanmaktadır.

Yapılan bu çalışmada Ordu ilinde özel eğitim kurumlarında eğitim veren özel eğitim öğretmenlerinin, engelsiz turizm koşulları hakkındaki bilgilerinin önem derecesine göre sıralandırılması yapılmış, hangi kriterlerin öğretmenler açısından daha değerli olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Özel eğitim öğretmenlerinin engelsiz turizm hakkındaki bilgilerinin ortaya çıkarılması, engelli bireyleri eğiten bu insanların öğrencilerine engelsiz turizm hakkındaki bilgileri aktarmaları bakımından önem arz etmektedir. Özel eğitim öğretmenlerinin hangi kriterlerin önemli olduğunu belirtmesi ile engelsiz turizmdeki eksikliklerinde belirlenmesi sağlanacaktır. Çalışmada elde edilecek bilgilerle, öğrenciler hem engelsiz turizm konusunda bilgi sahibi olabilecek hem de turizm sektöründeki işletmeler, engelli bireyler için neler yapması gerektiği konusunda değerli bilgiler ile donatılmış olacaktır.

Çalışmanın Evren ve Örneklemi

Araştırma evrenini Ordu ili merkezinde özel eğitim branşı olan öğretmenler oluşturmaktadır. Verilerin elde edilmesinde kamu sektörü eğitimcileri baz alınmış, Ordu ili merkezinde toplam 74 özel eğitim öğretmenin olduğu belirlenmiştir (Ordu İl Millî Eğitim Müdürlüğü, 2024). Çalışmada, çok kriterli karar verme tekniklerinden Ahp yöntemi kullanılmıştır. Yöntem, örneklemin evreni desteklemesi açısından bir uzman görüşünün yeterli olarak görüldüğünü ifade etmektedir. Uzman fikirlerinin evren olarak belirlenen sayıyı temsil edebileceği belirtilmektedir (Erdal & Korucuk, 2018). Turizm ve sosyal bilimlerde bazı alanlarda yapılan akademik çalışmalarda evren ile örneklem arasındaki ilişkilerde tek kişinin evreni desteklemeyeceği görüşü belirtilmektedir. Ancak, çok kriterli karar verme yöntemlerinde alanında uzman görüşünün alınması evreni desteklemektedir. Turizm alanında da yapılan çalışmalarda çok kriterli karar verme yöntemi kullanıldığı takdirde örneklemin evreni desteklemektedir (Akyurt, 2021). Özellikle turizm alanındaki bilimsel çalışmalarda evrenin örneklemini desteklemesi konusundaki soru işaretlerinin yok edilmesi bakımından, geçmiş Ahp araştırmaları ile yapılan turizm çalışmaları incelenebilir.

Çalışmalarda tek bir uzman turizm çalışanın evreni temsil ettiğine dair bilgilere ulaşmak mümkün olacaktır (Akyurt & Ültay, 2022). Bu kapsamda, Ordu ili özel eğitim öğretmenlerinden örneklem olarak 15 öğretmene yönelik bilgiler toplanmıştır. Yöntemin özelliği gereği, örneklemin evreni desteklemesi konusunda bir sorun bulunmamaktadır.

Çalışmanın Geçerliliği ve Güvenilirliği

Çalışmada, engelsiz turizme ilişkin daha önce geçerliliği ve güvenilirliği alınmış olan kriterler ele alınmıştır. Bu kriterler, Tablo 1’de verilmiştir. Ayrıca, analizler içinde çalışmanın geçerliliği ile ilgili olarak CR değeri 0,0654 olarak tespit edilmiştir. Yöntemde Cr değeri tutarlılık oranı olarak kabul edilmektedir. Bu durum, anketin ve verilen cevapların tutarlı olduğu anlamı taşımaktadır (Karaatlı & Davras, 2014). Çalışma, geçerlilik ve güvenilirlik ile ilgili bir sorun içermemektedir. Çalışmada kullanılan engelsiz turizme ilişkin kriterler; Darcy & Buhalis, D. 2010 ve Allan, 2013 tarafından yapılan araştırmalardan elde edilmiş ve Ordu ili engelsiz turizmine göre uyarlanmıştır. Daha önce yapılan bu araştırmaların geçerlilik ve güvenilirlik konusunda sorunu bulunmamakla birlikte, yayınlar onay alınarak yayına girmiştir. Tablo-1’de engelsiz turizme etki eden kriterler sırasız olarak verilmektedir.

Tablo 1: AHP Ölçeği Kriterler Tablosu

Kriter	Temel Kriterler
1	Kolay satın alma
2	Resepsiyon hizmetleri
3	Yönlendirici levhalar
4	Yaya yollarının uygunluğu
5	Bilgili personel
6	Restoran uygunluğu
7	Oda dizaynı
8	Detaylı tanıtım
9	Ulaşım araçları

Kaynak: Darcy & Buhalis, D. 2010 ve Allan, 2013.

Çalışmanın Veri Toplama Yöntemi

Çalışma, Ordu ili Kamu Özel Eğitim Okullarındaki alan öğretmenlerine yapılmıştır. Yüz yüze görüşmeler ile sorular cevaplandırılmıştır. Engelsiz turizm kapsamında önemli olarak belirlenen 9 kritere yönelik cevaplar istenmiştir.

Verilerin Analizi

Çok kriterli karar verme yöntemlerinden biri olan “Analitik Hiyerarşi Süreci (AHP)” 1970’li yıllarda Thomas L. Saaty tarafından oluşturulmuştur. Özellikle sosyal bilimler alanında sorunların çözümüne ilişkin istatistiksel sonuçlar elde etmek amaçlı yapılmıştır. Bu yöntem, karmaşık yapıya sahip olan sorunların seçenekler arasındaki bağlantıları, sıralı ve aşamalı şekilde modellemesidir. Süreç, bilgi, tecrübe, düşünce ve sağduyulu mantık çerçevesinde ele alınan bir yöntemdir. Nitel ve nicel yollarla sorunların analiz edilmesini sağlayan bir süreç olarak ifade edilmektedir (Saaty, 1990). Ahp yöntemindeki aşamalara ilişkin bilgiler sırası ile aşağıda belirtilmektedir (Vaidya & Kumar, 2006; Saaty, 2008).

1. *Aşama:* Özvektör Belirleme: Saptanan ölçütler, yüzde önem dağılımlarının belirlenmesi için, ikili karşılaştırma matrisi oluşturulmaktadır. Sütun vektörlerinin meydana gelmesi ile. “n” sayıda ve “n” bileşenli B sütun vektörü hesaplanmasına ilişkin denklem aşağıdadır:

$$\text{Denklem-1} b_{ij} = \frac{a_{ij}}{\sum_{i=1}^n a_{ij}}$$

n sayıda B vektörü, matris biçiminde bir araya getirilerek C matrisi meydana gelmektedir.

$$C = \begin{bmatrix} C_{11} & C_{12} & \dots & C_{1n} \\ C_{21} & C_{22} & \dots & C_{2n} \\ \vdots & & & \vdots \\ C_{n1} & C_{n2} & \dots & C_{nn} \end{bmatrix}$$

C matrisinin oluşturulması ile kriterlerin önem değerlerini belirten yüzde önem dağılımları elde edilmektedir. Bu aşamada, C matrisini oluşturan satırlar aritmetik ortalama ile belirlenmektedir. Denklem-2’de bu durum ifade edilmektedir. Öncelik vektörü olan W vektörü oluşturulmaktadır.

$$\text{Denklem-2} \quad w_i = \frac{\sum_{j=1}^n C_{ij}}{n}$$

2. *Aşama*: Tutarlılık Oranı Hesaplanması: Tutarlılık Oranı (CR), her bir matris için özdeğer vektörü ve maksimum özdeğer hesaplanmaktadır. Tutarlılık göstergesi olan CI elde edilmektedir. Tutarlılık oranının (CR) hesaplanmasının temeli kriter sayısı ile Temel Değer (λ) adı ile bilinen katsayısının karşılaştırılması ifade etmektedir. Temel Değer’in hesaplanabilmesinde ilk olarak A karşılaştırma matrisi ile W öncelik vektörünün matris çarpımı sonucunda D sütun vektörü bulunmalıdır.

$$D = \begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} & \dots & a_{2n} \\ \vdots & & & \vdots \\ a_{n1} & a_{n2} & \dots & a_{nn} \end{bmatrix} \times \begin{bmatrix} w_1 \\ w_2 \\ \vdots \\ w_n \end{bmatrix}$$

Denklem-3’te verilen, D sütun vektörü ile W sütun vektörü, karşılıklı öğelerinin bölünmesiyle belirlenen her bir değerlendirme kriterine ilişkin temel değer (E) bulunmaktadır. Bu değer aritmetik ortalaması (Denklem-4) karşılaştırmaya ilişkin temel değeri (λ) bulunmasını sağlamaktadır (Erdal & Korucuk, 2018).

$$\text{Denklem-3} \quad E = \frac{d_i}{w_i} \quad i = 1, 2, \dots, n$$

$$\text{Denklem-4} \quad \lambda = \frac{\sum_{i=1}^n E_i}{n}$$

“ λ ” değerinin hesaplanmasının sonucunda aşağıda verilen Denklem-5 ile Tutarlılık Göstergesi (CI) de hesaplanmaktadır.

$$\text{Denklem-5} \quad CI = \frac{\lambda - n}{n - 1}$$

Son aşamada, CI, Random Göstergesi (RI), standart düzeltme değerine bölünmelidir. Bu şekilde, Denklem-6 ile CR değeri elde edilmektedir.

$$\text{Denklem-6} \quad CR = \frac{CI}{RI}$$

Analizler sonucu yapılan hesaplamalarda elde edilen CR değerinin 0,10’dan küçük olması gerekmektedir. Küçük olması, katılımcıların vermiş oldukları yanıtların tutarlı olduğunu belirtmektedir. 0,10’dan büyük olması durumunda ise, AHP’de yapılan hesaplamaların yanlış olduğu ya da katılımcıların tutarlı cevaplar vermediği anlaşılmaktadır. Yüksek olması durumunda, AHP hesaplamalarının tekrar yapılması uygun olacaktır (Saaty, 1980; Karaatlı & Davras, 2014; Erdal & Korucuk, 2018; Akyurt, 2019).

BULGULAR VE TARTIŞMA

AHP yöntemi ile özel alan öğretmenlerinin engelsiz turizm konusundaki kriterlere ikili karşılaştırmalar aşaması uygulanmıştır. Verilerin geometrik ortalamaları alınmış ve Tablo 2’de verilen ikili karşılaştırmalar matrisi oluşturulmuştur.

Tablo 2: İkili Karşılaştırmalar Matrisi

	Kolay satın alma	Resepsiyon hizmetleri	Yön. levha	Yaya yollarının uygunluğu	Bilgili personel	Restoran uygunluğu	Oda dizaynı	Detaylı tanıtım	Ulaşım araçları
Kolay satın alma	1,00	1,45	0,58	0,71	0,68	1,11	0,15	0,88	0,40
Resepsiyon hizmetleri	0,60	1,00	0,61	1,07	0,54	1,03	0,60	1,01	0,65
Yönlendirici levhalar	1,47	1,50	1,00	1,48	0,60	0,93	0,25	0,70	0,59
Yaya yollarının uygunluğu	1,48	0,91	0,60	1,00	0,88	1,21	0,10	2,38	0,58
Bilgili personel	1,52	1,62	1,42	1,07	1,00	1,08	0,41	1,48	0,61
Restoran uygunluğu	0,90	0,90	1,07	0,70	0,92	1,00	0,53	0,62	0,57
Oda dizaynı	4,78	1,07	5,08	7,27	2,26	1,62	1,00	3,15	3,85
Detaylı tanıtım	1,07	0,93	1,40	0,42	0,59	1,40	0,27	1,00	0,70
Ulaşım araçları	2,09	1,47	1,51	1,50	1,48	1,59	0,22	1,21	1,00

Çalışma kriterlerinin ağırlıklandırılması için ikili karşılaştırmalar matrisi kullanılmaktadır. Matris oluşturulması ile birlikte kriterler ağırlıklandırılma için kendi hücre alanları ile sütun toplamalarına bölünmesiyle belirlenmektedir. Tablo 3'te kriterler ağırlıklandırma durumuna ilişkin veriler ve tutarlılık oranı gösterilmektedir.

Tablo 3: Kriter Ağırlıklarının Belirlenmesi

	Kolay satın alma	Resepsiyon hizmetleri	Yön. levha	Yaya yollarının uygunluğu	Bilgili personel	Restoran uygunluğu	Oda dizaynı	Detaylı tanıtım	Ulaşım araçları	Kolay satın alma
Kolay satın alma	0,0659	0,1450	0,0490	0,0428	0,0682	0,0961	0,0551	0,0730	0,0529	0,0718
Resepsiyon hizmetleri	0,0421	0,0911	0,0481	0,0685	0,0629	0,0976	0,1693	0,0841	0,0750	0,0821
Yönlendirici levhalar	0,0989	0,1401	0,0755	0,0996	0,0725	0,0877	0,0533	0,0548	0,0678	0,0824
Yaya yollarının uygunluğu	0,1012	0,0863	0,0498	0,0662	0,0986	0,1156	0,0356	0,1875	0,0675	0,0911
Bilgili personel	0,1054	0,1534	0,1114	0,0719	0,1093	0,0922	0,1159	0,1196	0,0715	0,1045
Restoran uygunluğu	0,0608	0,0836	0,0753	0,0512	0,1066	0,0900	0,1574	0,0547	0,0655	0,0815
Oda dizaynı	0,3195	0,0923	0,3741	0,4746	0,2478	0,1514	0,2638	0,2497	0,4135	0,2868
Detaylı tanıtım	0,0719	0,0847	0,1040	0,0265	0,0708	0,1276	0,0816	0,0766	0,0823	0,0811
Ulaşım araçları	0,1347	0,1295	0,1147	0,1022	0,1636	0,1444	0,0682	0,1012	0,1069	0,1176

Not. CI=0,0715

CR=0,0654

Kriter ağırlıklarının belirlendiği tabloda (Tablo 4) önem düzeyi sütunu verilen kriterlerin ortalaması alınarak elde edilmiştir. CR değeri 0,0654 olarak bulunmuştur ve 0,10 değerinden küçüktür. Bu nedenle, Tablo 4'te ifade edilen değerlerin tutarlı olduğu kabul edilmektedir.

Tablo 4: Kriterlerin Önem Düzeyine Göre Sıralanması

Kriter	Önem Derecesi Sıralaması	Önem Düzeyi
1	Oda dizaynı	0,3019
2	Ulaşım araçları	0,1196
3	Bilgili personel	0,1087
4	Yaya yollarının uygunluğu	0,9025
5	Yönlendirici levhalar	0,8456
6	Restoran uygunluğu	0,8378
7	Resepsiyon hizmetleri	0,8296
8	Detaylı tanıtım	0,8112
9	Kolay satın alma	0,7189

Tablo 4’te önem düzeyi sütununda görüldüğü üzere sırası ile “Oda dizaynı 0, 3019, Ulaşım araçları 0,1196, Bilgili personel 0,1087, Yaya yollarının uygunluğu 0,9025, Yönlendirici levhalar 0,8456, Restoran uygunluğu 0,8378, Resepsiyon hizmetleri 0,8296, Detaylı tanıtım 0,8112 ve Kolay satın alma 0,7189” olarak belirlenmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Engelli insanların turizm faaliyetlerine katılması hem sosyalleşmeleri hem topluma katılımları hem de eğlence faaliyetlerini yürütme bakımından önemli konular arasındadır. Turizm sektörünün dünyanın her destinasyonunda var olması nedeni ile engelli insanların da turizme katılması kadar doğal bir durum olamaz. Engelsiz turizm kavramının geliştirilmesi, engelli insanların turizme katılımlarını arttırmak, engelli insanların bu konudaki sorunlarının çözümüne yönelik çareler üretmek ve sürekli olarak gündemde kalması bakımından önem arz etmektedir. Engelli bireylerin sosyal olarak diğer insanlarla kaynaşması, farklı destinasyonlar ya da canlı türlerini görebilmesi, hayat kalitelerinin yükselmesi için gerekli bir durumdur. Bu nedenle, engelsiz turizm kavramının daha ileri seviyelere taşınması, engelli insanların yaşam kalitesinin artırılması için önemlidir.

Çalışmada özel eğitim öğrencilerine eğitimler veren öğretmenlerin engelsiz turizm kapsamında ele alınan kriterlerin önem derecesine göre sıralanması yapılmıştır. Araştırma analizleri sonucunda elde edilen bulgularda en önemli kriterin “oda dizaynı” olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç, özel eğitim öğretmenlerinin konaklama esnasında engelli bireylerin konaklama sistemlerinde özellikle odaların uygun koşullara göre dizayn edilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Özel eğitim öğretmenlerinin algılamalarında engelli bireylerin turizme katılmalarında ikincil en önemli husus olarak, ulaşım araçları belirtilmiştir. Ulaşım araçlarının turizmin transfer işlemlerinde en önemli husus olması nedeni ile özel eğitim öğretmenleri tarafından engelli bireylere uygun olarak ulaşım araçlarının dizayn edilmesi gerektiği sonucuna ulaşmak mümkündür. Bununla birlikte, bilgili personel kriteri üçüncü en önemli kriter olarak tespit edilmiştir. Bu durum, özel eğitim öğretmenlerinin engelli insanlar için seyahatleri ile konaklamaları sırasında engelli insanlar konusundaki endişelerinin ortaya çıkması anlamını taşımaktadır. Turizm işletmelerinde ve ulaşım sistemlerinde engelli insanlar konusunda bilgili personelin çalışması gerekliliğine vurgu yapılmaktadır. Çalışmada bu üç önemli husus ile birlikte, sırası ile yaya yollarının uygunluğu, yönlendirici levhalar, restoran uygunluğu, resepsiyon hizmetleri, detaylı tanıtım ve kolay satın alma kriterleri önem derecesine göre sıralanmıştır.

Çalışmada, engelsiz turizm kapsamında özel eğitim öğretmenlerinin algılamalarının ne derece önemli olduğu konusunda çalışmaların yapılması gerektiği önerilmektedir. Bu kapsamda, içerik analizi yönteminin kullanılması uygun olacaktır. İçerik analizi, belirli konularda yapılan bilimsel çalışmaların nitelik ve nicelik bakımından her yönü ile özetlenmesi anlamı taşımaktadır (Ültay, Akyurt & Ültay, 2021). İçerik analizi yöntemi ile özel eğitim öğretmenleri ve turizm içerikli bilimsel çalışmaların ortaya konması, gelecekte çalışma yapacak olan akademisyenlere yol göstermek bakımından önem arz etmektedir. Bu konuda yapılmış olan çalışmaların içerik analizi ile bir araya toplanması, akademik çalışma yapan insanlara yardımcı olabileceği gibi turizm yöneticilerine hangi konularda çalışmalar yapması gerektiğine ilişkin önemli bir bilgi niteliği de taşıyacaktır.

Çalışma sonuçlarında elde edilen bulgular neticesinde konaklama işletmelerinin engelli bireylere uygun olarak dizayn edilmiş olan oda sayısını arttırması, ulaşım araçlarının engelli insanlara göre düzenlenmesi, engelli insanların engel durumuna göre çalışanların eğitimler ile desteklenerek, bilgi düzeylerinin artırılması uygun olacaktır. Bu unsurların yerine getirilmesi daha fazla engelli insanın turizme katılımını ve yaşam sevincinin artmasına olanak tanıyacaktır. Ayrıca, engelli insanların daha rahat turizm faaliyetlerini yürütebilmeleri için yönlendirici levhalar ve görme engellilere uygun yollar dizayn edilmeli, özellikle ekoturizm destinasyonlarında engeli olan bireylerin engeline uygun olarak yürüme yollarının düzenlenmesi gerekmektedir. Turizmin birçok çeşidi olduğu düşünüldüğünde, engeli olan insanların yapabilecekleri turizm aktiviteleri yelpazesinin genişletilmesi, turistik talep açısından da engelsiz turizme katkı sağlayacaktır.

Engelli bireylerin turizme katılması hem ekonomik anlamda turizm sektörünün gelişimini sağlayacak hem de engelli insanların sosyal hayata daha kolay uyum sağlamalarını hem de hayattan zevk almaları koşulunda yardımcı olacaktır. Çalışma, engelli bireylerin hem yetiştirilmesinde hem de hayata karşı mücadelesinde önemli insanlar olan özel eğitim öğretmenlerinin engelsiz turizmde olması gereken hususların belirtilmesi bakımından bilgi niteliği taşımaktadır. Çalışmada önem derecesine göre sıralanan kriterler, turizm yöneticilerine hangi kriterlere öncelik vermeleri gerektiğine ilişkin detaylı bilgiler sunmaktadır. Bu bilgilerin etkin bir şekilde ele alınması hem engelli bireylerin turizme katılımını kolaylaştıracak hem de gelecekte daha fazla engelli insanın turizmden faydalanmasına yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

Akyurt, H. (2019). Analitik Hiyerarşi Seçim Yöntemi ile Otel Personeli Seçimi Kriterlerinin Değerlendirilmesi: Giresun İli Örneği. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi, Özel Sayı*, 64-78.

- Akyurt, H. (2021). Ordu İlindeki Otel İşletmelerinde Personel Seçim Kriterlerinin AHP Yöntemi ile Belirlenmesi. *Journal of Global Tourism And Technology Research*, 2(2), 59–71.
- Akyurt, H. & Ültay, E. (2022). Akademisyenlerin Uzaktan Eğitim Sistemi Faktörleri Algılamalarının AHP Yöntemi ile Derecelendirilmesi Giresun Üniversitesi Örneği. *Social Science Development Journal*, 7(32), 42–56.
- Allan, M. (2013). Disability tourism: Why do disabled people engaging in tourism activities. *European Journal of Social Sciences*, 39(3), 480-486.
- Blichfeldt, B. S., & Nicolaisen, J. (2011). Disabled travel: not easy, but doable. *Current issues in tourism*, 14(1), 79-102.
- Darcy, S. and Buhalis, D.. "Chapter 1. Introduction: From Disabled Tourists to Accessible Tourism". *Accessible Tourism: Concepts and Issues*, edited by Dimitrios Buhalis and Simon Darcy, Bristol, Blue Ridge Summit: Channel View Publications, 2010, pp. 1-20. <https://doi.org/10.21832/9781845411626-004>
- Devile, E., & Kastenholz, E. (2020). Accessible tourism experiences: the voice of people with visual disabilities. *In Social Tourism at the Crossroads* (pp. 84-104). London: Routledge.
- Erdal, H. & Korucuk, S. (2018). İmalat İşletmelerinde Yeni Ürün Geliştirme Kriterleri: Karadeniz Bölgesi Örneği. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(1), 99-112.
- Hester, O. R., Bridges, S. A., & Rollins, L. H. (2020). 'Overworked and underappreciated': special education teachers describe stress and attrition. *Teacher Development*, 24(3), 348-365.
- Karaatlı, M. & Davras, G. (2014). Tedarikçi Seçiminde Analitik Hiyerarşi Prosesi ve Hedef Programlama Yöntemlerinin Kombinasyonu: Otel İşletmelerinde Bir Uygulama. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 12(2), 182-196
- Katsiyannis, A., Zhang, D., & Conroy, M. A. (2003). Availability of Special Education Teachers: *Trends and Issues. Remedial and Special Education*, 24(4), 246-253.
- McLeskey, J., Tyler, N. C., & Saunders Flippin, S. (2004). The supply of and demand for special education teachers: A review of research regarding the chronic shortage of special education teachers. *The Journal of Special Education*, 38(1), 5-21.
- O'Brien, K. M., Nagro, S. A., Binkert, G. D., Szocik, K., & Gerry, M. (2024). Field experiences in special education teacher preparation: A review of the literature. *Teacher Education and Special Education*, 47(1), 5-25.
- Ordu İl Milli Eğitim Müdürlüğü. (2024). *Özel Eğitim Kurumları*. (Erişim Tarihi: 15.02.2024). <https://ordu.meb.gov.tr/>
- Paraskevi-Ioanna, L., Agathi, S., & Driga, A. M. (2023). Special Education Teachers' Gifted Guidance and the role of Digital Technologies. *TechHub Journal*, 6, 16-27.
- Rubio-Escuderos, L., García-Andreu, H., & de La Ros, J. U. (2021). Accessible tourism: Origins, state of the art and future lines of research. *European Journal of Tourism Research*, 28, 2803-2803.
- Saaty, T. L. (1980), *The Analytic Hierarchy Process*, USA: McGraw Hill.
- Saaty, T. L. (1990). How to make a decision: The analytic hierarchy process. *European Journal of Operational Research*, 48(1), 9-26.
- Saaty, T. L. (2008). Decision making with the analytic hierarchy process. *International Journal of Services Sciences*, 1(1), 83-98.
- Sindelar, P. T., Brownell, M. T., & Billingsley, B. (2010). Special education teacher education research: Current status and future directions. *Teacher Education and Special Education*, 33(1), 8-24.
- Small, J., & Darcy, S. (2010). Tourism, disability and mobility. *Tourism and Inequality: Problems and Prospects*, Eds: S. Cole and N. Morgan. pp.1-20, CAB International.
- Takala, M., Pirttimaa, R., & Törmänen, M. (2009). Inclusive special education: the role of special education teachers in Finland. *British journal of special education*, 36(3), 162-173.
- Ültay, E., Akyurt, H. & Ültay, N. (2021). Sosyal bilimlerde betimsel içerik analizi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 188-201.

- Vaidya, O. S., & Kumar, S. (2006). Analytic hierarchy process: An overview of applications, *European Journal of Operational Research*, 169(1), 1–29.
- Vila, T. D., Darcy, S., & González, E. A. (2015). Competing for the disability tourism market—a comparative exploration of the factors of accessible tourism competitiveness in Spain and Australia. *Tourism Management*, 47, 261-272.
- Yates, K. (2007). Understanding the experiences of mobility-disabled tourists. *International Journal of Tourism Policy*, 1(2), 153-166.